

Primorski Glas

Izlazi svake subote - Ciena do svrhe tek. godine
K 1.40. - Pojedini broj 6 para. - Plativo i utuživo
u Makarskoj.Uprava lista nalazi se u Makarskoj,
a uredništvo u Šibeniku.
Izdavač i odgovorni urednik: Ivo Blažević.
Tisak: „Hrvatske Tiskare“ - Šibenik.Oglasi, zahvale i priobćena po pogodbi. - Ruko-
pisi se ne vraćaju. — Ne biljegovana pisma ne
primaju se.

Divljaštvo naprednjačke sekte.

Vazda smo govorili, da naši naprednjaci ne imadu nikakvih rodoljubnih osjećaja i da je njihova stranka neka vjerska sekta, stjecište političkih bezkućnika, skup svakovrsnog gnjileža, koje bez cilja luta, a najradje pristaje uz one izmećare, što i zborom i tvorom blate i napadaju svakoga, ako nije u njihovu taboru.

Nepriistrano i pošteno novinstvo davno je uprlo prstom u zatorni rad naprednjaka u Banovini i u Dalmaciji, a eto se sve to više očituje: za čim teži ta vjerska sekta, kojoj je na barjaku napisano: „obaraž Boga, ruši vjeru, ocrnjuj svećenstvo“. U tomu je sve rodoljublje Smodlakine klike. Premda je Smodlaka imao obraza da nieće bezbožstvo svojih skutonoša i taji njihove vjerske osjećaje, danas ih ni on više ne brani, buduć u svojoj gospodskoj „Sramoti“ ne pere se više od bezvjerskih osvada, dok u težačkoj još se maže oko maloga puka, ali će brzo pasti i ta sramotna obrazina, pa će ugledati častno lice demokratskih vodja i njihovih prirepina.

Da se pak poštenu ljudi uvjere kakvi se ljudi nalaze u Smodlačinoj bandi, dosta nam je napomenuti ono, što se dogodilo u nedjelju dne 2. o. mj. Toga dana naime katolički učenici srednjih škola iz naše pokrajine imali su u Splitu u občinskom kazalištu sastanak, na koji su pozvani samo oni, što kršćanski misle i osjećaju. Bez buke i galame sastali se, viećali o raznim potrebama hrvatskih djaka, pa došlo i vrijeme razstanka. Mirno i dostojanstveno izlazila je skladna mladež iz kazališta, pred kojim ju nenadna saleti, jer ju dočeka biesna Smodlakina rulja, koja oružana štapom i toljagom htjela je da juriša na goloruke i iznenadjene mladiće. Divljaštvo i fakinski uzgoj Smodlakovaca doprao je do vrhunca u zviždanju, deranju i nečuvnom psovanju svega, što je kršćanskom srcu milo i sveto. Ova divlja četa, kojoj si na licu čitao pokvarenu dušu i raztrovano srce, nije se stidila ni najgadnijih izraza protiv katoličkim svetinjama. Poštenu motrioci i prolaznici, slušajući šta govori i gledajući šta radi ta biesna demokratska čeljad, bit će zaista stekli liep dojam o Smodlakinoj stranci.

U celom ovom događaju vriedno je napomenuti, da je ovu uličarsku

bandu predvodio brat advokata Smodlake: Tito i liečnik imotske občine: Dr. Mile Vuković, te da je u toj paklenoj rulji osim Smodlakovih vjernika bilo i socialista, taljanaša i čifuta. Eto očita dokaza, da će se učenici advokata Smodlake i s gjavlom sjetiti, kad samo bude trebalo da ruše i napadaju katoličku vjeru.

Medjutim je redarstvo štitilo nedužne djake i golim sabljama potiskivalo bjesomućne izgrednike. A bio je ganutljiv prizor, kad je katolička mladež, uzprkos kiši psovaka i stisnutih pesnica, šeširom pozdravljala i zahvaljivala na uljudnosti i skladnosti Smodlakine klike. Zahvalit je redarstvu, što nije bilo krvi, a nadredaru Domazetu nije bilo druge, već da uapsi četovodje: Smodlaku i Vukovića.

Valjda na ovake činjenice ne će Smodlaka imati obraza da i na dalje puk vara sa kršćanskim osjećajima. Da je on onaki, kakav se pričinja, imao bi prvi ustati na ovliko divljaštvo svojih pristaša, a kamo ih još uckati i pripravljati na ovlike podlosti.

Naš Alija znade pripovjedat o snošljivosti i slobodi sastajanja, zna koriti sve i svakoga, ali nezna svega toga, kad mu u prilog nije. Da budu Turci, Čifuti, Lutorani, Riščani, Framasuni i najgori lopovi došli u Split da viećaju, znao bi ih Smodlaka braniti i štiti u ime slobode i snošljivosti, a kad dolaze katolički djaci, njegovi pristaše bezobrazno ih napadaju, dok mrki Alija šuti mramorkome i rukama od veselja tare. Nama je čisto drago što se ovako pojmovi biste, jer će svak pametan po ovome zaključiti: kakva je ona sekta, kojoj je na čelu poznati vrtikapa: Dr. Josip Smodlaka!

Pravaška je stranka prava pučka stranka.

Vi, koji ste čitali Smodlakinu „Sramotu“ ili „Pučku Sramotu“, vidili ste, kako se u njoj psuje i grdi poštenu ljude. Svakoga: i sudca, i glavara, i poglavara, i misnika, i biskupa, i seljaka, u jednu rieč: svakoga, tko nije za njihovu pogibeljnu i šarovitu stranku.

Onaj način posve je gadan i sramoti nas pred poštenim svetom. Grdno je čuti kad prolazi tudji svet kroz čije selo, a kakva žena jezičava psuje se sa drugom. To je posve grdno. Šta će ti tudji ljudi reći o onim seljacima i o njihovim ženama? Ali brate seljače, što će nami reći pametni tudji ljudi, kad vide kako je Smodlaka i njegova demokratska-konobarska stranka uštalala, da

onako svakoga psuje i grdi i kad iznosi pred svet svaku sramotu i rugo? To nam puno našu zemlju sramoti. To nam sramoti vas naš narod. Svak će onda reći, da je hrvatski narod ništa; da smo mi Dalmatinci lajavci, opadači i ocrnitelji. Onda će pošten čovjek od nas bježati, jer će se bojati, da ga ne ocrnimo i ne izpsujemo.

To nami mnogo škodi našem poštenju i našem glasu. S toga su nam već nekoji počeli govoriti, da smo mi neuljudni, da nemamo stida i nikakva prosvjetljenja.

Nu to nami škodi i u drugim stvarima. Na priliku, kad mi s drugim pametnim ljudima obćimo, onda uvijek naučimo štogod dobra i prosvietlimo se. Biti pametan i prosvietljen, to je nami velika čast i dika kod ljudi. Ali kako ćemo biti prosvietljeni, kada sa psovka i ocrnjivanjem od sebe odgonimo tudje ljude pametne i prosvietljene, pa tako nikoga ne vidimo, ništa ne čujemo pa onda ništa i ne znamo?

Mi mnogo zaradi toga trpimo i podnosimo. A da pi zašto i zarad koga, ne bi ni žalili. Zarad jednoga Smodlake! Zarad nekoliko kalaša, koji pripadaju u demokratsku stranku!

Dotur Smodlaka zaželio biti zastupnikom, pa kad ne može drukčije, onda udri psuj ljude poštene. Ali je li to pošteno? Je li to dolično od jednog dotura? Zar to nije kvariti narod i sramotiti ga?

Tako opet kalaši seoski kad ih ne će nitko, kad svak od njih bježi, onda se priključili Dru. Jozi, pa s njim udri, psuj i grdi. Tako je demokratska stranka postala prava razbojnička stranka. Kako su razbojници sa nožem i puškom dočekivali ljude, pa ih bili i sadirali, tako sada čini demokratska stranka i sadire tudje poštenu. I svagdje su oni isti. Isti u Makarskoj, u Igranu, na Studencima, u Proložcu, u Imotskomu — svagdje sadirači tudjega poštenja.

Postupanje demokrata jest proti zakonu naravi.

Zakon naravi jest ovaj: što želiš sebi, želi i drugome, a što ne želiš sebi, ne čini ni drugomu. To je razložiti i to je u našoj pameti po samoj naravi upisano.

Bi li tebi bilo drago, da ti kogod reče, da si nepošten, da si bez obraza, da si ludež itd.? Ne bi. Svak bi rada da ga se cieni i poštuje kao dobra i poštena čovjeka. Ali kako god ti želiš, da te drugi cieni i poštuju, i drugo mu je drago, da njega ti cieniš i poštuješ i kako je tebi žao kad ti drugi reče, da si nepošten, tako je i drugomu puno žao kad bi ti njemu rekao, da je on nepošten. S toga tko hoće da ga drugi časti, taj valja da i drugog časti. A pošto ljubavi ni sklada ne može biti u ljudskom društvu, ako jedan drugoga ne časti, s toga

svi oni, koji drugoga psuju i grde, oni rade protiv zakonu naravi i upropašćuju društvo, jer gdje nema ljubavi medju ljudima, i gdje jedan drugoga psuje i grdi, tu valja da je mržnja i nemir, a nemir i svadja ljude i ljudsko društvo upropašćiva.

Vi svi znadete, kako demokrati-konobari i njihov Alija ljude psuju i grde i po tom oni rade protiv zakonu naravi i upropašćuju društvo naše, jer među medju ljude i građane i seljane mržnju i nemir. Baš ovaj nemir današnji, koji je u sviet ušao, to je sve prouzrokovao Alija i njegova stranka. Koje su strašno zlo učinili ti nesretni ljudi! Eno na Studencima u kotaru imotskomu stali su demokrati i ljude trovati.

Braćo i građani i seljaci, što će biti od nas i od ovoga našega društva radi ove lute zmiije demokratske?

Postupanje demokrata protivi se i zakonu Božjemu.

Istina, da je u stvari ovaj zakon isti sa onim zakonom, što je našoj naravi rodjen i u njoj upisan, ali ipak imade razlike medju njima. Na priliku: zakon naravi jest od Boga, kao što je od Boga i naša narav. Ali taj zakon u nami je, t. j. u našoj duši nalazi se upisan kao u kakvoj knjizi. Dočim zakon, komu kažemo da je Božji, to je onaj zakon, koga je Bog očitovao ljudima i nadodao naravnomu zakonu. Pače sve ono, što je on nadodao, to je sve slično ili se temelji na naravnom zakonu. Tako je rekao Isukrst: ljubiti češ iskrnjega svoga kao sebe istoga. Pa opet: tko reče bratu svome da je taki i taki, da će biti krivac suda i ognja. To će reći, da on kao zakonodavac ne će trpiti kod sebe onoga, koji svoga iskrnjega ruši u njegovoj časti i u njegovu poštenju.

Nu mi svi znademo, što demokrati rade, kako grde i psuju svakoga bez razlike, po tomu oni ustaju proti zakonu Božjemu i oni su očiti odmetnici od Boga.

Nego oni su ipak lukavi. Znadu oni, da ne valja onako djelovati i da će ih svi pošteni ljudi za ta njihova djela odsuditi. Pa da tom ubjegnu, znate što su oni izmislili?!

Stali su nekim neukom građanima i seljcima prodavati rog za svieću, govoreći, da su oni za zakon Božji i za korist društva, jer vele oni: tako mi društvo liečimo i svak će se čuvati od zla, kada znade, da ćemo mi taj njihov grieh iznieti na javnost.

Ali to njihovo govorenje ne valja i protivi se zakonu Božjemu. Zakon Božji sasvim protivno kaže. Ovo su njegove rieči: ako vidiš, da je tvoj brat pogriješio, ti odmah otidji k njemu, pa mu reci na samu, a nemoj da te drugi kogod čuje, brate moj, ja znam, da si učinio tu i tu pogriješku, popravi se i nemoj više. Ako on prosliedi u svomu griehu, onda nadji još dva čovjeka poštena, koji ne će nikomu drugomu kazati, pa podji s njima k njemu i reci mu ono isto, što si mu prije rekao. Ne poslušali ni tada, onda ga slobodno javi nastariju vlast, da ga pokara.

A čine li ovako demokrati? Ne. Oni odmah iznose sve što im pane na pamet: i laž i istinu, ali najviše laž. I tako oni djeluju protiva zakonu Božjemu i truju ljudsko društvo mjesto da ga lieče.

Je li takova pravaška stranka?

Pravaška stranka taka nije. Ona kaže valja poštivati tudji glas. Ne valja lagati.

Ne valja društvo trovati. Ona je pravedna, jer hoće svoje pravo, ali čuva i tudje pravo. Ona želi da svi ljudi i gospoda i težaci budu braća i da svakom bude dobro. Po tomu pravaška je stranka dobra i pučka stranka, a demokratska je otrov narodni.

Iz Imotske krajine.

Imotski i imotska krajina mogla se je dosada ubrajati u jednu od najodličnijih kotara u Dalmaciji. Narod je u ovoj krajini okretan, uman, ali miran i čudoredan do skrajnosti. Ako se je kadkada u ovim krajevima dogodilo koji nered ili kakvo više zlo, to je služilo krajišniku da uzbudi u sebi odurnost prama zlu, i da mu poveća čuvstvo ljubavi prama poštenju i dobru. S toga u imotskoj krajini vazda su kalaši u kutu. Pošteni ljudi nisu ih trpili medju sobom.

Imotski krajišnici vazda su bili i dobri rodoljubi. Kad je hrvatska misao razgorila našu Dalmaciju, imotska krajina bila je jedna od prvih, koja je razvila neustrašivo hrvatski barjak. U Imotskomu bila je jaka autonomnaška stranka. Ona se je odvažno borila za svoja načela. To su bili ljudi odriešiti i osvjedočeni o svojemu pravcu. Moramo priznati, da sva ljutina onoga stranačkoga boja nije pomutila razuma onih krajišnika, oni su jednako ostali ljudi i dobri građani. Nikada se nisu lačali ogavnih sredstava, koja ne bi dolikovala čovjeku poštenju.

Autonomaška stranka u Imotskomu odavna je zamrla, ostali su tek neki ostanci njezini, ali i dan današnji one kuće pune su pristojnosti i čovječtva. To nam svjedoče obitelji Kolumbana, Miroševića itd. To je znak očiti, da Imoćanin ljubi pristojnost, i da je dorastao za ljudsko ugladjeno društvo.

Ali u ova novija vremena neki nevoljni ljudi hoće da na Imoćane i na sve krajišnike navuku ljagu. Htjeli bi razmetnuti pristojnost društvenu u onomu narodu.

To mu je mnogo doprinio dotur Alija i njegov glavni pomoćnik Ivo Zelembać. Pušćao je list u nizinu i blato. Pošteni ljudi odvrćali su glavu od njegove sramote, ali kalaši nisu. Njima se je odmah svanulo. U njegovoj „Sramoti“ oni su izbacivali svoj kužni zadah. Tako su oni poskočili i mjesto da oni budu potisnuti oni su stjerali poštene ljude u kut. Valjalo bi doći u Imotski, u Proložac, na Studence, na Svib, pa viditi, onda bi poštenoga čovjeka zabolilo u duši.

Kad se u Prološču meće za najglavnijega jedan, koji je osudjen za krađu, i toliki drugi barabe i kalaši. Kada na Studencima razmeću se medju ljudima svojim poštenjem oni, koji su radi poštenja odsjedili toliko mjeseci i godina u tamnici, onda čovjeka mora mrtvački pot spopasti. To su seoski ili gradski izmeti, a sada eto stali vikati, da su oni ljudi i prosvjetitelji naroda, nu kroz to psuju i grde poštene ljude. Tako je nekidan jedan prostak — neotesanac u Imotskomu pred kavanom opsovao majku i oca svakomu, koji nije demokrata, a tomu se je smijao Ivo Zelembać.

Ovo je otrovanost i nemoralnost, koja je prevršila svaku mjeru.

U Imotskomu ovoga časa nije pitanje načela i načela, kao što je to bilo izmedju nekoč narodnjaka i autonomnaša — sada je borba izmedju pristojnosti i nepristojnosti, izmedju ljudi poštenih i kalaša.

Pravaška stranka okupila je pod svoj barjak sve ljude poštene, ljude značajne, ljude, koji se ne hrane podlošču i ocrnjivanjem, nego skladnošču građanskom i društvenom. Naproti demokratska stranka okupila je pod svoj barjak sve gradske i seoske lole i kalaše i sve ljude, koji su prvo sve nego ljudi, ljude, koji kao crni gavrani lete da kakovu strvinu nadju, da se na njoj nahrane, ili ako je neimadu, onda svojim otrovnim graktanjem čine od ljudskoga poštenja strvinu i time izdovoljavaju svoj nezasitni želudac.

Žalostni su prizori, koji su se stali javljati u imotskoj krajini. To je jedna nemila bolest, koja hoće da zarazi imotsko društvo. Kad na ovo promišljamo, ljuto nas boli, pa žalimo, da oni, koji su zvani tomu ne će da tomu priskoče u pomoć.

Ali vi vrli krajišnici, i ako oni, koji su zvani, ne će da tomu priskoče u pomoć i ako oni isti valjda očito pružaju ruku ovoj zarazi, ipak vi ne zdvojite. Vaša sloga već je na pola srušila onu zaraznu sektu, a vaša uztrajnost sasvim će je poništiti. Napred složni pod pravaškim barjakom i pasti će brzo svi moralni izrodi vaše dične krajine.

Krajišnik.

Dr. Werk u Makarkoj

ili

drugi neuspjeh demokratske stranke.

Poznato je čitaocima „Primorskoga Glasa“, kakov je poraz doživio u Makarskoj otac „malog puka“, Dr. Jozo Smodlaka, kad je ono ovamo bio došao, da bi Makarsku zadobio za svoju stranku. Promišljenom lukavošču bio je došao u oči Petrovdana, kad je ovamo sajam, računajući, da će tim načinom okupiti znatiželjnoga naroda, a onda je lasno raztrubiti: Sve su to moje pristaše. Ipak mu ne upali, a on tom zgodom prodje tako, da se gore ni pomisliti nije moglo. Poslie onakoga poraza bilo se je nadati, da će demokratska stranka pustiti u miru Makarsku i Primorje, jer je eto i sâm vodja okušao, da je ovo odveć tvrda jabuka za naprednjačke zube. Što bi svaki razboriti političar odatle uvidio, i prama se tome ravnao, te ne bi ponovno izvrgavao rugla i smiehu sebe i stranku, koju zastupa; to ne uvidjaju demokratske vodje. Oni u njihovoj bjesomučnosti i u obsjenjivanju samih sebe, udaraju glavom u zid. Smodlaka je prvi o zemlju plusnuo, a za njime eto i Werka. Pa da nije vrag u tovaru! — Kao što je Smodlaka dohrlio u oči Petrovskoga sajma, tako i Werk hoće da ga u svemu oponaša, te i on bira Lovrinski sajam. Siromah se valjda uzdao, da će se sreća njemu bolje nasmiјati. No što se je Smodlaka dogodilo, to se je i Werku zbililo. Dočekala ga poznata dvojica-trojica. Zahman je obletio Primorjem mali Gigi, taj vječni korteš demokratske stranke i osobni pouzdanik Jozin (a inače poznati makarski ridikul), jer je jedva mogao dovući dva Lalića i nikoga drugoga iz Primorja. Videći unapried fiasco, i same demokratske pristaše bili su se počeli mrgoditi i puntati proti skupštini Werkovoj, tako da mu nisu hotjeli pribaviti nikakove prostorije u gradu, gdje bi skupštinu mogao obdržavati. Prinuđen je bio s toga poči vani grada, na „Dugiš“, u bašći jednoga svoga pristaše. Sa svom ovom smolom, što ga je pratila

ipak novopečeni kandidat, dr. Werk prošao je obalom „triumfalno“ u kočiji, poput kakovog rimskoga vojskovođe, zaokružen kojekakvim pobočnicima. Siromah Hugo vajda se još nada, da će mu kašnje pečeni izbornici iz neba u krilo padati. Nu ovaj Werkov neuspjeh ima ipak tu dobru stranu, što je demokratska stranka ovom prigodom zadobila za se neočekivanu, veliku stečevinu. „Eureka“! nek viču svi pristaše demokratske stranke unakrst Dalmacije, jer su dobili stečevinu, kakovu se nisu nadali, a to je da je gospodar Miče Rismondo formalno u njihovu stranku pristupio, i pobočnikom Smodlakovim i Werkovim na jednom postao. Vidi vraže gjavla, kažu znatiželjnici: ta od kad se Miče Rismondo razumi u politiku i strančarske prilike? Čast kome čast, ali mi smo priznavali kompetenciju gospodaru Miči, kad nam je govorio: s engležkim šeširima, američkim cipelama, francuzkom kroju gača, japanskoj parfumeriji itd. Ili: kako se onaj lord smije, onaj grof brije, onaj conte češlja itd. A sada borami zagrče rukave i za politiku. Bilo što bilo, uz gospara Miču prisustvovalo je skupštini još jedno trijest čeljadi. Od ovih, dobar dio diece i c. k. činovnika, dok gradjana izbornika nije ni petnajest bilo. I sa ovakom četom stupa na izbornu poprište demokratski kandidat dr. Hugo Werk! Mi ne možemo nego ga sažaljiti.

Nu sad pogledajmo, koje i što je taj dr. Werk, koji se tako bezočno nameće kandidatom gradu Makarski? Gdje je njegov rad, gdje žrtve, gdje zasluge kakove, što bi za narod bio učinio?

Sve, što o njemu znademo, to je: da je neko doba služio kao sudbeni pristav u Makarskoj. Služio je kao svaki drugi činovnik, ni više, ni manje. Potezao je svoju plaću, i nastojao što prvo dalje avancirati. I mlad, doisto liepo je i avancirao. Kažu isto, da je bio benjaminom današnjega predsjednika prizivnog suda, a sada je stvorio odvjetničku kancelariju tamo u Zadru. A je su li ovo dostatni uvjeti, da se ovaj mladi čovjek preko noći narodu nameće vodjom i nekim spasiteljem? Evo ovakovi ljudi danas se nameću siromašnoj Dalmaciji! Bukom, talabukom, psovkama i uvriedama svakojakim, proti svemu i svakome, misle demokratski dočepati se raznih časti i mastnih položaja. Baš kao što bi bio slučaj dra. Werka, da preko zastupničkog mandata zasjedne i na mjestu prisjednika Zemaljskog Odbora, sa šestiljadu kruna plaće.

Narod je progledao, te smieškom i sažaljenjem prati koproćanje novih Mesija po Dalmaciji, koji su se dali u lov za narodnim častima. Pa i Makaroni smiju se i sažaljivaju megalomaniji dra. Werka.

Naši dopisi.

Studenci.

Na odgovor učitelju Gazaru.

Malomu Gazaru nije po čudi, što smo se neki dan na nj osvrnuli u „Primorskomu Glasu“. Naravno. Nije tomu čudo. On je finih živaca i fine ženske demokratske kose, pa bi rad da ga svak štuje.

Al moj Marine, ako hoćeš, da te drugi časti, valja da i ti drugoga častiš. Ako hoćeš da te drugi časti, valja da se družiš sa ljudima poštenim. Nu šta od tebe vidimo?

Tvoji su drugovi Šoveljantović, Zare, Stipičić itd. I sad nam je živo u pameti kako si opomenuo Medika po Žvali iz Musinca radi onih dekoracijuna.

Mi smo ti rekli u našem dopisu, da bi ti htjeo da si mudar, a nisi baš toliko. Pa zar ti hoćeš da na silu budeš mudar? — Rekli smo ti, da ti hoćeš da Studenčanin soliš pamet, ali su Studenčani ljudi pametni i pametniji od tebe, pa im ne treba tvoje pameti.

Rekli smo ti također, da si bio na Svibu kod svoje Irme i tu je škrabica dolazila pod nos jadnomu težaku, da lemozinu dade za Smodlakinu stranku. Nas to puno boli. Težaku su jadnom djeca i gola i bosa, a vi demokratski-konobari težaku letite škrabicom pod nos i mamite mu i zadnju šoldu, što je nalaze u nuglu svoje prazne kese. Ako treba Smodlakinoj stranci para, neka joj on i sam dade, zar mu narod i onako nije sve dao?

Nu naš Marin veliki je i junak, ali samo na bicikleti. On nam kaže, da nam neće odgovarati, jer je za nj bljutavo naše pisanje i jer mu se nismo podpisali. Mali Marin nije se sjetio, da je baš on u bljutavoj stranci demokratskoj; on se nije sjetio, da je on pristaša bljutave Smodlakine „Sramote“ i bljutavoga „Pokreta“, koji piše protiva zakonu Božjemu. A, mali, Marine, vidiš u kakvomu si bljutavilu.

A zašto ti se ne smio podpisati? Nu bolan, što ti ne gledaš na ono, što smo ti rekli, što nas ne utjeraš u laž, kad si taki delija — ali s biciklete znaš.

Pa nu još ljudi Studenčani kako je čudnovat taj vaš — ne vaš Marin, koji je dopuz u vašem selu. Vi svi znadete, da je on demokratski-konobar i da je on u krčmi-štionići jedan član. S vami on očito govori, da je taki, a amo pred učenijim svetom on se tog stidi. Vidite — on je neki dan poslao svoj izpravak na „Narodni List“, a nije na Smodlakinu „Sramotu“. Nu on kao demokratski morao je to poslati na „Sramotu“ i stati uz nju. A zašto nije toga učtnio? Jer se on pred učenim ljudima stidi Smodlakine „Sramote“, a vami kaže, da je to jedan pošten list. Ali moj Marine, to ti moreš prodavati na kom drugom mjestu, a ne na Studencim, jer su Studenčani pametni ljudi i ne treba im tvoje pameti.

Iz Primorja.

Petar Antičić i njegove prirepine.

Selo Igrane jedno je pošteno i rodoljubno selo. Prije u Igranu nije bilo nereda, niti je bilo smutnje. Svak je živio u ljubavi i u skladu kao prava braća, pa je čovjek rastao i zahvaljivao Bogu, da tute taki red i sklad vlada.

Igranci su također bili i rodoljubi. U najžešćim hrvatskim borbama sa autonomasim oni su vazda bili za svoju domovinu. S toga je ime Igranaca bilo časno i dično.

I danas su stariji Igranci i mnoga njihova mladež onako isto poštene, dobri i pravi rodoljubi. Ali moramo priznati, da su one poštene starije ljude i poštenu igransku mladost stali ožalošćivati neki kalaši, kojih ovdje nekoliko ima.

Petar Antičić, ne znamo zašto, odabrao one ljude, da mu budu kô drugovi i prijatelji.

Oni kalaši do sada su učinili grdne djela. Dolazili su u crkvu sa Smodlakinom

„Pučkom Sramotom“ zadjevenom za prsi, da u crkvi tako nemir stvore. Kad nisu u tom uspeli, onda su htjeli zabraniti nekim pjevačim, da pjevaju sv. misu. Ali kad su pjevači stali jednako pjevati, onda su ih izčekali na vratima i stali su ih tući. Je li u tom Antičić bio? Je li on njima u tom savjet dao? Mi to ne ćemo reći. Nu svakako mi prigovaramo Antičiću s toga, što je on pučki učitelj i kao takav zvan, da uzgaja narod u čudorednom životu, a pošto su to njegovi prijatelji i njegovo kao društvo, on je mogao pa i morao reći im: moja braćo, nemojte tako. Crkva je kuća od molitve, a takva djela pogrdjenje su za crkvu a našem su selu na sramotu. Da je on to njima rekao, oni bi ga poslušali. No Antičić tog sjegurno nije rekao.

U prošlu nedjelju ovi isti kalaši uzeli su jedan brod i pošli u Živogošće. Tu su vikali doli fratri i vira, a živio Smodlaka. Sviet se je u Živogošću za to bio uznemirio, pa je lako moglo doći do smutnje.

Bože moj, što se ovo doživilo? Prije su naša sela bila u miru i u skladu, a sada kalaši hoće da zavadjaja mirne ljude. Ovo djelo onih kalaša sramotno je i nedično. Petar Antičić kao pučki učitelj i kolovodja neke čeljadi u Igranima imao je one svoje prijatelje opomenuti, da onaka djela nisu liepa i da sramote celo selo. A je li to Antičić učinio?

Vi stari i mladi poštene Igranci dobro vidite, što neki kalaši rade. Mi znamo, da je to vami puno žao, ali ustrpite se i molite se Bogu, da ih Bog prosvietli i da se povrate na pravi put — a to Bog dobri dao.

Izlet u Zaostrog.

Dne 2. tek. naš mjestni „Hrvatski Sokol“ priredio je izlet u Zaostrog. Već jutrom toga dana opažala se neobična žurba po gradu, jer svak se natjecao da u jagmi putnu kartu. Na uru poslie podne već je „Dinara“ bila puna kao šipak. Makaroni i Tučepljani na parobrodu neustrpljivo čekaju Sokolaše. I eto junačke sokolske čete pod svojim barjakom, predvodjena fanfaram. Zalepršaše trobojnice na parobrodu, fanfara svira na odlazku, te se otisnusmo s mula u najboljem raspoloženju.

Pod Podgorom parobrod stade da ukrcamo Podgorane, ta oni ne smiju izostat i kad je narodno slavlje, a narodno je veselje; kad primorac primorcu ide u pohode, dok nas Podgora pred crkvom sa trobojnicom pozdravlja, dieleći s nami veselje i radost.

Zgrnulo se na žal u Zaostrogu malo i veliko, staro i mlado, da nas vidi. Ta nije šala — preko 300 izletnika iz Makarske dolazi u Gornje Primorje, u Zaostrog, sveto počivalište starca Milovana i Viterskog nježnog pjesnika Despota. Kad se izkrcasmo naš stari prijatelj i znanac O. gvardijan A. Alač dade nam dobrodošlicu, na čem mu se najljepše zahvalio sokolski starosta. Uz svirku fanfare četa sa izletnicim obašla je selom i stala pred crkvom, gdje počivaju vječni san naši velikani Milovan i Despot. Starosta uz počast čete izredao zanosni govor u njihovu slavu. Napomenuo kako su Milovanova korabljica i „Ugodni razgovor“ srasle s narodom, odušeljavale ga u borbi proti narodnim nametnicima i stvarale narodnu četvu pravnu boriti se za krst

žastni i slobodu zlatnu. Hrvatski Sokol plod je Milovanova nauka, nasljednik rodoljubnih ideala, narodna četa spravna uvijek na braniku narodnih svetinja, te pozvao prisutne na trokratni „slava“ Milovanu i Despotu. Odvratio je prvi žarkim riečima O. K. Rudan, gradački župnik. Milo mu je što može u Gornjem Primorju pozdraviti Sokolaše i njihovog starešinu. On je za više god. pratio njihovu požrtvovnost, njihovu borbu, koju su oni junački izdržali, u svemu prvi, predvodjeni svojim starostom, današnjim načelnikom Klarićem. On se uhva, da će i nadalje pod njegovom upravom slijediti istim stopama i visoko držati narodni barjak proti svakom nametniku, a svećenstvo će biti uvijek spravno, da se narodom bori kao i do sada, te pozdravlja sokolsku čet, želeći joj svaku sreću. Istim zanosom i liepim riečima pozdravio je „Sokol“ i don Ivo Pavičić, župnik Sućurja, u ime otočja. Iztiče i on kako je uvijek dielio radost i žalost sa Primorcima u njihovim borbama, a uvijek u prvom redu bio je „Hrv. Sokol“. On se uvijek divio njegovoj požrtvovnosti i onoj njegovih vodja, a bližnji otok uvijek je primorsku stvar smatrao svojom, jer mu je blizu po naravi i po krvi. Zahvaljuje u ime otočja „Hrv. Sokolu“, te ga pozivlje, da i unapred pod vodstvom dosadašnjih svojih starešina, koji su ga znali i kroz burna vremena voditi i osvitlati mu obraz, ostane čvrst, jedinstven, pravan na svaku protivnost, koja bi mu ma s koje strane mogla nadoći. Za bogatom sofom, koja je bila spravljena za Sokolaše, O. Guardijan nazdravio Sokolu, koji je po njegovom uvjerenju u svakoj prigodi prvi bio gdje se je o nazrodnoj stvari radilo. On to može da kaže, jer je bio mnogogodišnjim svjedokom i dionikom. Na svrhi ustade sokolski starosta. Zahvalio se na bratskom, srdačnom i imponantnom dočeku, osvrnuo se na razne govornike O. Guardijana, O. Rudana, koji u „Hrvat. Sokolu“ vide narodnu uzdanicu. Da, reče, Hrvatski Sokol će i nadalje uvijek prvi biti u hrvatskoj stvari, on će uvijek srnuti u vatra i vodu za hrvatske svetinje, a rodoljubno svećenstvo, koje je predvodilo narod u borbe i zanj se žrtvovalo, primiti će od naroda zahvalnost i harnost tim što će narod u svakoj prigodi biti sa svećenstvom složan proti neprijateljima vjere i hrvatstva. Pozdravlja u obće zaslužne franjevece, a naosob prisutne stare suborce i prijatelje: Alača, Rudana i Šulentu. Prije nego ćemo da ostavimo prijatelje i znance „Obćinska Glazba“, koja je sudjelovala izletu, udarala je nekoliko komada u počast mjestu, te kad se prijateljski izgrlismo, ukrasmo se za razstanak.

To je bio čas oduševljenja. Bengali se pale, rubci pozdravljaju, a mila pjesma odjekuje. Podjismo da nikad ne zaboravimo ovaj veličanstveni izlet, kakova Makarska ne pamt. — Putem nas pozdravljaju raketama, raznim vatram i oduševljenim poklicima, a mi im s parobroda jednako odvracamo. Izkrasmo Podgorane, dok nas opet skraja vatram i poklicim pozdravljaju, te u 10 sati dodjismo u Makarsku u najboljem razpoloženju, radu i miru, pjevajući rodoljubne pjesme i noseći sobom najmiliji utisak o svemu što vidismo, čusmo i što ćemo za života držati duboko usadjeno u našim srcima.

Viesti.

Odlazak. Pošto u Makarskoj ima se popravljati i graditi franjevački samostan, to jedan dio bogoslovaca polazi u Zaostrog, dok se radnja izvede. Sa bogoslovcima polazi i naši velecijenjeni i jednomišljenici, učitelji bogoslovlja, g. g. O. Jozo Stuparić-Matić, i O. Petar Grabić. Dok žalimo njihov odlazak, tiešimo se, da nam nisu daleko, jer, opet ostaju u našem Primorju, pak smo sje-gurni, da će nas i u buduće podupirati u našem radu, kao što su i do sada činili.

Sajam sv. Lovre zbog nepovoljnog vremena bio je slabiji nego drugih godina. Manje brodova, a svieta iz okolice prilično.

Lična viest. Ovih dana boravio se je u Baškojvodi kod svoga prijatelja, onamošnjeg župnika, hrvatski pjesnik, prof. Milaković. U ponedjeljak je bio kroz Makarsku, i tom prigodom pregledao je biblioteku pok. Pavlinovića.

Sudar parobrodâ „Bosne“ i „Vile“. U „Hrvatskoj Rieči“ čitamo potanji opis o ovome sudaru, a kojega je napisao jedan putnik, koji se vozio na „Bosni“. Bilo je oko jedne ure poslie ponoći dana 4 ov. mj. kad je Bosna išla iz Pule u Dalmaciju. Uprav kod otoka Fizele dolazila „Vila“ iz Dalmacije. Kapetan „Vile“ veli, da nije vidio „Bosnu“, jer da mu je acetilensko svietlo jedne ribarske ladje zablještilo oči. Ugledao je on „Bosnu“, al u zadnji čas, pa da ne razbije jedan „Kuter“ udario provom u lievi bok krme „Bosne“. Oni, koji nisu spavali na „Bosni“, vidili su kako se „Vila“ preblížila i nastao odmah jauk, a poslie jakog udara stresao se jedan i drugi parobrod. Nastala strava i zapomaganje, te u očajnosti neko se svlačio, neko zgrabio pojase, a jedni opet dočepali se vesala. Nego na svu sreću, rupa na „Bosni“ nije pod vodom, već je nad morem. Visoka je 3 m. široka 2, a šuplja 1 i pol m. Kapetani umirili putnike, izpustio „Bosna“ paru iz kotla, dozvao zviždanjem pomoć, na što došla dva „tendera“ i mnoštvo čamaca ratne mornarice, te njihovom pomoći stigao „Bosna“ do obale puljske. I „Vila“ je na provi oštećena, ali je ona ipak mogla nastaviti put do Trsta. Razbivena je „Bosni“ soba su 2 kreveta, zahod i jedan dio saluna. Šteta se računa do četrdeset hiljada kruna. Putnika je bilo na „Vili“ i na „Bosni“ po 40, pa je

upravo zahvaliti samomu Bogu, da nije bilo ljudskih žrtava.

Užasna nesreća na moru. Dana 2 tek. mjeseca zadesila je ladju ribaricu iz Vrboske na putu iz Omiša na Jelsu, po prilici četiri milja od Jelse, velika nesreća. U pet sati u jutro iznenada zapuše jaki vjetar i kako je more uzburkano bilo, u brzo je napunilo ladju, u kojoj se nalazilo šest osoba: otac, mati, djed i baba i dvoje djece. Jedna druga onuda prolazeća barka, usljed velikog vjetra nije mogla pružiti joj pomoć, već se odputi u Jelsu, gdje se je nalazio parobrod „Zagreb“. Čuvši zapovjednik parobroda za nesreću, odma se uputi na lice mjesta, i još je uvijek duvao jaki vjetar, te mu nije bio laki posao približiti se ladji. Napokon uspjelo je spasiti muža i ženu, koji su sasvim iznemogli bili, dok su dvoje njihove diece, te djed i baba u morskim valovima smrt našli. Iza kako je uspjelo spasiti ovu dvojicu i ladju doveo ih je parobrod u Jelsu, gdje ga je dočekalo mnoštvo naroda. Ovo je već drugi put, da je momčad parobroda „Zagreb“ pružila spasonosnu ruku pomoćnicu, tako su prošle zime spasili u Postirama sedam osoba, gdje su bili takodjer u pogibelji vlastitih života.

Razno.

Potopilo se stoidvadeset ljudi. Javljaju iz Petrograda, da kod Taboraskova na riei Amaru sudario se parobrod „Horst“ sa „Cres“. Na „Cresu“ je bilo 300 kažnjenika i 40 vojnika. Usljed sudara barka je potonula, a s njome i 105 kažnjenika, 10 vojnika i 5 veslača. Ostali su se spasili plivanjem.

Nesreća u Segedinu. Na 8. kolovoza po podne bio je u Segedinu strašan prolom oblaka i tom zgodom srušile su se dvie kuće. Takodjer srušio se je veliki dimnjak jedne tvornice, te je pao na kuću, u kojoj se nalazio tvornički kotao, sve strovalio i u svojim ruševinama pokopao veliki broj radnika. Do sada su četiri radnika izvadjena mrtva, četrnaest teško ranjenih, a ima ih vrlo mnogo lako ranjenih.

Umrla koludrica od 107 godina. Ovih dana umrla je neka talijanska koludrica u velikoj starosti od stoisedam godina.

Jedina hrvatska tvornica voštanih svieća
na paru

Vladimir Kulić

ŠIBENIK - Glavna ulica.